

(15), men navnet nok snarere af grylle 'småklynke', se engpiber s. 338.

Strækhals Skagen, i sommerdragt fyrtønde Vend-syssel (16); *hestemåge*, -mokke ved Kerteminde (17), *svartsfugl* 'sort-' Lendemark ØMøn (17), *blankekniv* Bornholm (18).

Grønland: *serbak*, *servak*, *serfaq* efter stemmen, i sommerdragt (NGrønland) *kernertarssuk* 'den sorte'; ØGrønland: *nuerniagak* 'som er taget med fuglepil', ungen: *kuparmiuarak*, *kuparmiok* 'revneboeren' (19).

LITTERATUR: (1) 626 413; (2) 170 1909, 54; (3) 693b 1,621; 451b 738; 785 105; 388 (1950); (4) 388 (Bornh. 1951); (5) 165 30, 1936, 122, 202; (6) 389 1801, 4, 51; (7) 451b 736; 388; (8) 165 22, 1928, 65; (9) 451 410; (10) 451 342, 408, 410; (11) 451 410; 388; (12) 707 17; (13) 248 3, 145; 707 17; (14) 451b 736; (15) 659 7, 214; (16) 202c 1, 229 og 4, 93; (17) 388; (18) 785 236; (19) 562 21, 1899, 214; 33, 1907, 85.

Færøerne: »Ungerne søger man i deres huler formedelst deres fedme og velsmag« (1800; 1).

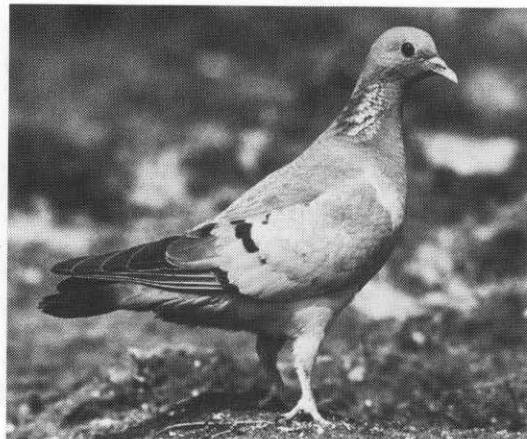
Ordsprog(?): tejsten kan ikke gøre sig glad med mindre dens næb altid er vådt (2). En »tejst« er på Grønland den, der går uden at lukke døren efter sig – fuglen forlader reden ved mindste anledning. Er man lige begyndt på kajakfangst, må man kun jage tejstens unger, så får man sidenhen god sælfangst (3).

LITTERATUR: (1) 500 149; (2) 903 7, 70; (3) 547 50, 143.

PROSA

Pragtfuld var den at skue. Den lignede i sit sorte fløjelsskrud, der står så skarpt mod den lyse sommerhimmel bagved, en silhuet. Urokkelig som en støtte uden så meget som at dreje hovedet eller blinke en eneste gang kunne den nok drage tanken hen på oldemoders sorte, stive træk i den ovale, sorte ramme derhjemme på væggen C. A. Rasmussen (1). De lignede aldeles en lille flotille af hollandske kuf'er med hvidmalede »vinger« ... med sin umådelig bevægelige, blankskinnende hals, det lille hoved og det spidse næb med de hurtige og glidende bevægelser så den ud som en blanding af en hornfisk og en fugl, et eventyrligt amfibium Achtion Friis (2); det kunne se ud, som hovedet var ved at flyve fra resten af fuglen. Arne Espgaard (3).

LITTERATUR: (1) 707 24; (2) 248 3, 144; (3) 202c 4, 93.

Huldue. BIOFOTO/C. J. Andersen.

Due, *Columba*

RINGDUE eller SKOV DUE, *Columba palumbus*; hovedet og hele oversiden er grågrå, bugen lysere, hvide dækfjer danner et bånd tværs over vingen, brystfjerene changerer grønligt eller violetrødt; set på afstand danner to aflange hvide felter en ring omkring halsen. Alm. ynglefugl i skove og planter, fouragerer ofte på de tilstødende kornmarker. Knoglefund fra yngre stenalder (1).

Den mindre HULDUE, *Columba oenas*, adskiller sig fra ringduen bl.a. med en mørkere fjerdragt og grønne halspletter, den har ingen vingebånd. Fåttalig ynglefugl i det østlige Danmark, ret alm. trækgæst.

– Danmarks Dyreverden 7, 256-67.

Due, fællesgermansk, gammeldansk dufæ, old-nord. dufa; af germansk dubon 'den mørke', hører til indoeuropæisk dheubh 'støvet, tåget, formørket' (2).

SKOV DUE 1591ff (3), *ringel-*, *ringdue* 1622f (4), *skude*, *skute* Bornholm 1756ff (5) måske fordi »dens kurren ligner stormens hujen i et skibs rigning« (6); *skovsnøj* Kragelund SVJylland (7).

HULDUE o. 1700ff (8), bygger rede i huller i træer, jf. *tutdue* Gribskov (9), tut 'hul i stamme'; *kirke-due* 1776ff (10), *klippedue* Gilleleje (11).

LITTERATUR: (1) 548 47; (2) 626 72; (3) 434 3, 805; (4) 434 3, 602; 451 228; (5) 860 19; 3 59; 203 304 (= 'skib'); 785 158; (6) 794 7, 1887, 51; (7) 596 1947, 42; (8) 170 1909, 62; (9) 612d 52; (10) 582 28; 451 389; (11) 233 1941, 35.

STEMMETYDNINGER OG VARSLER

Skaden var den største bygmester blandt fuglene og lovede skovduen at lære den, hvordan en rede bygges. Som løn skulle skaden have duens ko (en mus). Men så snart skaden havde lagt det første par pinde over kors sagde duen: jeg tror jeg kan, jeg trorr-et, jeg trorr-et! eller: no, no, no vé' je'et! Fornærmet fløj skaden sin vej og tog koen med, råbende: vist ved du, vist ved du! – Der falder derfor tit æg ud af skovduens simple rede, og når det sker klagen den: jeg tro'de jeg kunne, jeg tro'de jeg kunne! og når den ser skaden: min go' ko! min go' ko! (1); skaden tooo min bedste kooo,kooo,kooo! (2); min goa ko,ko,ko, den skaden han to',to',to'! – og skaden siger: kjikop, kjikop [kig op]! ha ha ha ha! (Bornholm; 3), sml. s. 247.

På bornholmsk dialekt siger skovduen: Skaddajnj skujlje hjælpa mai å byggia røddajnj go, go, go, så stal hajnj frå mai men besta ku,ku,ku,ku! – eller: skaddajnj ded skarned hajnj tau men goa ku,ku,ku; hajnj skujlje læra mai å byggia huz, å så lå hajnj to pijnja ovver kors! (4).

Ungkarlen forvandles efter døden til en skovdue og pebermøen til en vibe; når de mødes skriger vibben »hvi vil' du ikk'!« og han svarer »for a turd' ikk'!« (4a) sml. vibe s. 124.

Skovduens samtalé med en anden fugl skjult i løvet (5):

- Jeg rejser, jeg rejser!
- Hvor hen, hvor hen?
- Til Viborg Snapsting!
- Når kommer du igen?
- Om en måned, om en måned!

Andre stemmetydninger: uhu! du må ik' sky' skovduuu! (6); du-du-du-du skal ik' skyde en skovdu-du-du' (7); skød [skyd] ik' skovduen! (8); ikke skyd' den lille skovdue (9); de'er synd at skyde skovduer! (10); hvi skød [eller: sky'er] du skovduen, skovduen, sku,sku,skuu! (11); hvi sky'er du skovdu-u-uen, uhu, uhu! (12).

A [jeg] er kun en skovdu-u-ue! (13); en stor, go' skov-du-due! (14); jeg e-e-elsker dig jo! (15).

Når skovduen kurrer meget kan der ventes godt vejr (1804ff; 16); kurrer den mod aften, falder der snart regn (SSlesvig; 17); den kurrer mod nattefrost (Randers a. o. 1890; 18).

LITTERATUR: (1) 794 3, 76; 9, 213 (Fyn); 464j 54; (2) 160 1904/27: 768 (1880); (3) 225 7,1875, 238; (4) 225 7,268; (4a) 534c 151f; 51 10/3 1952; (5) 794 2, 91 (Hads h.); (6) 248 1,46; 248c 3,2, 76; 794 3, 158; (7) 720 101; (8) 160 1904/30:1484 (1892); (9) 51 10/3 1952; (10) 82 26; (11) 160 1904/30: 951; (12) 794 4, 78; (13) 281d (Sundved); 464 9,82; (14) 160 1904/28:1126; 16b 65; (15) 191 185; 82 26; (16) 174 2,1,1804,393; 806 38; 464f tb.3, 148 (Føvling); (17) 160 1900/23: 3334; (18) 761 2. rk. 3, 1891-93,130.

I et eventyr finder en karl to skovduer, der trues af en slange; han lader en soldat dræbe den, og de hjælper ham siden med at løse en opgave (1).

Skovduerne var slemme ved årtemarker, de pikkede de nysæde ærter op og åd kimplanterne – heraf talemåden: kommer de [duerne], så kommer de [ærteplanterne] ikke, men kommer de ikke, så kommer de (MSJælland; 2).

Dulle er ældre nydansk for ung due, i oversørt betydning brugt som kælenavn til kvinde eller foragteligt om en tøfte, luder (3).

LITTERATUR: (1) 464b 119ff sml. 247ff; (2) 387 106; (3) 659 3, 1000.

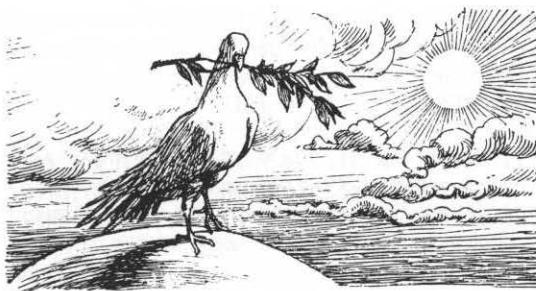
PROSA OG POESI

En due i en grantop er som et kærtregn over en skovs stilhed under den. Lys spinder sig over den og giver dens skikkelse et præg af forunderlighed Antonius Nielsen (1).

Denne smukke fugl med de dæmpede farver og fjerdragtens tegning som et smykke om halsen ... man kunne høre duens forårsrøst idet den sad i et eller andet træ tæt derved og ligesom drømmende talte hen for sig selv ... eller for en anden! Ganske sagte kurrede skovens due for sin elskede Axel

Skovduer. Vignet af Johannes Larsen til Blichers „Trækfuglene“, 1914.

Due med olieblad. Illustration af Hans Tegner til H. C. Andersens „ABC-Bogen“.

Garboe (2). Skovduerne kurrer lidt som om de blev forstyrrede i søvnen *Ole Vinding* (3); og dybest indefra kommer skovduens dunkle, næsten truende kurren *Johannes Jørgensen* (4), fra granernes højeste topskud kurrer skovduerne så gurglende og oprømte, at de er ved at kvæles i struberne solskinslyde *Erling Kristensen* (5).

Skovduerne kurrer hult og trolddomsagtigt. Den lille »utte«due trykker sig dybt i hultraets lønkammer og tuder så underjordisk, så fjernt, så dybt, at du tror du hører en bugtaler (a); den lille huldues gungeretuden lød bugtalerisk fjernt (b) *Svend Fleuron* (6).

Ringduen begynder fra grantykningen sin kurren, hvori al Danmarks skopoesi er rullet ind som i en nøddeskål (a); de tolker hele sommerfryden, hele landfreden for os med deres kurren. Det insekternes summen ikke formår at skabe: det mættede, fornemmelsen af jordbrunsten – det bølger ud af de søde duers kurren (b) *Svend Fleuron* (7). Langt inde kurrer skovduerne så sælsomt blødt at det var som droges han mod alt det ensomste krat og alle de lønligste stier *Johannes Jørgensen* (8); fjerne skovduer understreger stilheden med deres dybe, mandige og dybt fortrolige kurren *Knud Poulsen* (9) – ringduens obo *Vagn Holstein* (10); fra den høje bøg ved søen lød skovduens firtonede obokurren, blødt og vuggende, kælent og dyssende *Sophus Bauditz* (11); i skovens bløde skygge kurrer duerne; med blød sprød tinklang udzirer de en uforstyrret stilhed *Niels E. Nielsen* (12).

Skovduernes kurren fylder skoven med sin varme *Antonius Nielsen* (13), dens dybe, blide kurren, særlig i de tidlige morgentimer og om aftenen, er indbegrebet af fredfyldt stemning. Mon ikke begrebet fredsdue skulle have en vis forbindelse med denne musik? *Knud Bavngaard* (14).

Deres ømme kurren, som man aldrig bliver træt af, gør selv den mindste lund stor og stille, næsten urskovsdyb, fordi den ligesom får os til at tro, at så fortroligt og så intimt taler duerne kun med

hinanden, når de ved sig ganske alene. – Denne underlige, dybt fortrolige, ømt mandige kurretone, som er så indtagende at man godt forstår, at hjertet kan svulme inde i et lille blågråt duebyst ved lyden af den *Knud Poulsen* (15).

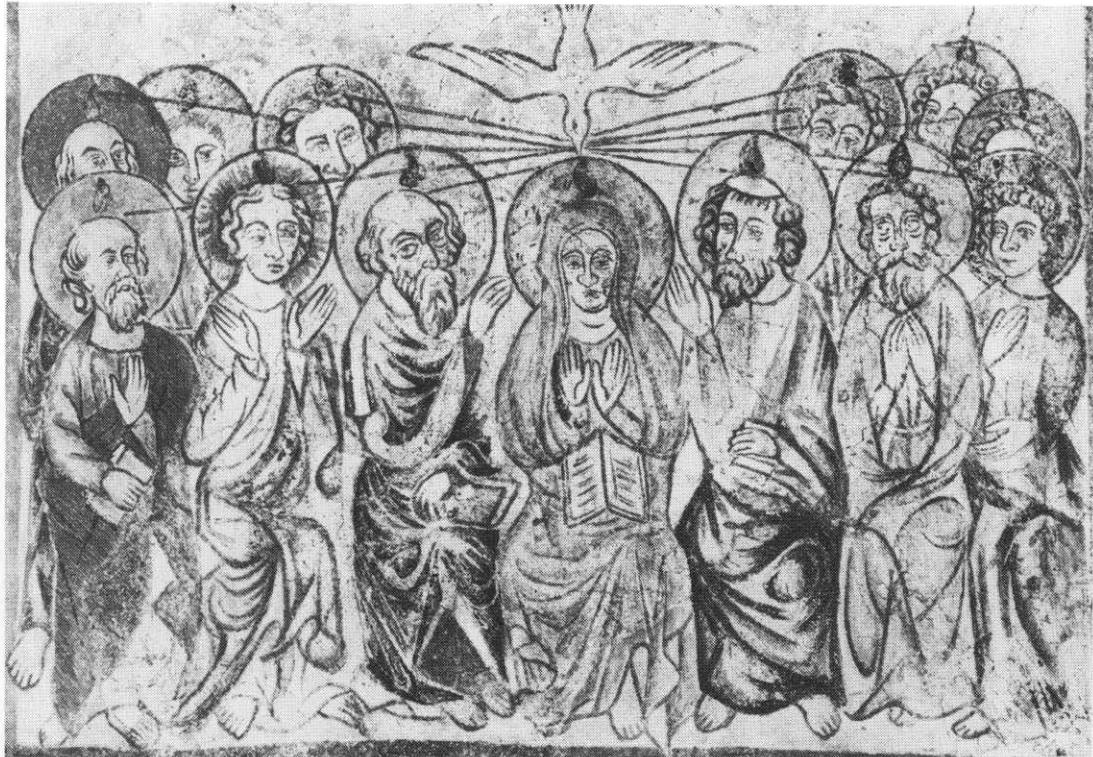
Hundredtallige flokke af skovduer løfter vingeklaprende med en lyd, som om 500 små børn fik smæk i den bare. – Blågrå skovduer vendte vingeklaprende tilbage til stubmarken og trippede strunkne af sted med små affable nik til højre og venstre som barmsvære nådigfruer, der knejsende men nedladende og huldt hilsende passerer midtergangen i en 3. klasses gennemgangswagen *Knud Poulsen* (16).

I denne måned ser man dem seje gennem luften, de hænger usynlige guirlander op, dykker som trappekunstnere, lander tungt men sikkert på granerne, styrter helt ned på jorden, hvor de nejer, bukker, skraber ud og giver os indtryk af, at hofetikette på f.eks. Ludvig den Fjortendes tid må være plagieret efter dem. – Ringduehannen ses som en lille solkonge mellem den store bøgs grene, hunnen iagttager ham. Han kommer tilbage fra sin flotte flugt, tripper sidelæns hen ad grenen til hende, puster sig op, vrider kroppen med stor ynde, nejer, fjerner sig igen, kommer atter næر, bukker dybt og sænker halen, som holdes helt udspredt. Mageløs elegance! *Ole Vinding* (3).

Der kommer duen: den blysomme fugl, · og søger i skoven det tætteste skjul; · for trofaste elskov i huslige ro, · for familieglæder i lønlige bo, · når bøgen i maj slår sin solskærm ud · du sidder der-

Traæsnit af due i Wisbechs Almanak 1881.

Helligånden udgydes pinsedag af duen over jomfru Maria og apostlene. Kalkmaleri i Tirsted kirke, Maribo amt.
Foto: Nationalmuseet.

under med kælne brud, · jeg hører din ømme kærlighedsrøst · og mindes mit eget hjertes lyst St. St. Blicher (17).

Skovduen kurrer så sødt højt i den hvilende bøg Schack Staffeldt (18); lokked · så dybt og så dulgt, · i skoven hujer · den vilde Pan. Viggo Stuckenberg (19).

En due kurred bag bøgeløvet. · Det lød så sært og så sødt bedrøvet. · Vort hjerte lytted. Nu kaldte Pan! Kai Hoffmann (20). O kurrende due, der dunkelt drager · mod skovens dybder, mod ensomheden Johannes Jørgensen (21); i smalle kløfter, skovens køle kælder, · hvor duerne kurrer blidt og alt fortæller · om ensomhedens morgentyste sind Ulf Hoffmann (22).

Duerne kurrer og kurrer, · en tone fra løvets hvælv, · den dybe rolighed selv; · moders bryst! · Moders melodiske vilde sødme · og henrykte latter og lyst Johannes V. Jensen (23); sødmefyldt, ømt og sorgmodigt som skovduers kurren Mogens Lorentzen (24). Hørte du det, · skovens due, · hørte du det kurre · ømt i pigens strube? · hørte du, hvor mandens stemme, · brunstig sloret, · sad i struben? · Skovens due, · skjulte du dit hoved?

· kurred du som pige, · ømt beruset? · Skovens blide due. Bodil Bech (25). Skovduen kurrer – en stemme · sommerlig hed og sød: · o du, o du! · kom nu, kom nu! Arnt Møller (26).

Blødt som en skovdues vingeslag · bryder det slumrende forår frem Halfdan Rasmussen (27). I min [bøgens] krone er skjul for den rugende due, · som vil rede sin seng i en kløft ved min barm Ludvig Holstein (28).

St. St. Blicher, Skovduen (17); Johannes V. Jensen, Skovduen (29); Iljitsch Johannsen (30); Karen Plovgaard, Rigdom (31).

LITTERATUR: (1) 612b 86; (2) 265b 15; (13) 910f 1,46,75; (4) 432g 22; (5) 465 75; (6) a222f 78; b 222y 107; (7) a 222m 21,43; b 222y 108; (8) 432b 83; (9) 695d upag.; (10) 361b 41; (11) 38f 3, 128; (12) 625c 41; (13) 612d 52; (14) 421 1/5 1981; (15) 695b 24, 72f; (16) 695e 144,154; (17) 69b 26f; (18) 817b 118; (19) 825d upag.; (20) 345f 2; (21) 432e 87; (22) 346 53; (23) 401n 36; (24) 531h 90; (25) 39c 18; (26) Dagligdagens Undere (1943) 157f; (27) 708b 44; (28) 360g 16; (29) 401n 35-38; (30) 410c 16f; (31) 691 67.

Gøgeunge mades af rørsanger. BIOFOTO/Ib Trap-Lind.